

Список використаних джерел

1. Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д Беха, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 32 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736802>
2. Канішевська Л. В., Малиношевський Р. В. Новаторські підходи до виховання: цикл науково-практичних заходів Інституту проблем виховання НАПН України з нагоди всеукраїнського фестивалю науки. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2023, № 5 (1), С. 1-7. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5141>
3. Рагозіна В. В. Національно-патріотичне виховання учнів і учнівської молоді: організація Всеукраїнського опитування. IV Міжнародна науково-практична конференція «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах». (Київ, 23 листопада 2023 р.). Київ. URL: <https://ipv.org.ua/2023/collection-23-11-2023/>
4. Рагозіна В. В. Проблема військово-патріотичного виховання учнів і учнівської молоді засобами мистецтва: дослідницькі аспекти і перспективи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 27. Кн. 2. 2023. С. 150-162. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-2-150-162>
5. Ragozina V.V. Military patriotic education of school students in the New Ukrainian School: guidelines and pedagogical toolkit for implementation. Наукові записки. Серія: педагогічні науки. Випуск 6/Ред. Кол.: В.Ф. Черкасов, О.А. Біда, Н.І. Шетеля та ін. Ужгород-Кропивницький : Видавництво «Код», 2024. С. 73-78. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.073

І.П. Рогальська-Яблонська, м. Київ

СУЧАСНИЙ ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті закладено підходи до вирішення проблеми організації виховного процесу в умовах цифровізації освіти. Зміни, зумовлені процесом цифровізації освітнього й виховного простору, загострюють низку проблем соціального, психологічного, етичного, здоров'язберігального, комунікативного, характеру, що безумовно змінює функціонування різноманітних соціальних інституцій, зокрема освітнього закладу, як провідної соціальної інституції виховання нового цифрового покоління сучасних дітей.

Ключові слова: діти, виховний процес, цифровізація освіти.

Однією з найбільш важливих і стійких тенденцій модернізації сучасного освітнього процесу є його цифровізація, яка актуалізувала переосмислення освітнього і виховного простору щодо розширення його цифрового контенту, значно розширивши виховні можливості й інструментарій сучасного педагога під час розв'язання завдання конструювання перспективних виховних стратегій у цифровому світі. Водночас цифровізація виховного й освітнього процесу кардинально змінила їхній характер та потребує осмислення змін, викликаних нею, ефектів інформаційно-психологічного впливу на учнів, аналізу

потенційних і реальних загроз для особистості дитини, проблем і викликів використання цифрового навчання та ризиків, що руйнують здоров'я дітей. Відтак зміни, зумовлені процесом цифровізації освітнього й виховного простору, загострюють низку проблем соціального, психологічного, здоров'язберігального, комунікативного, етичного характеру, що, безумовно, змінює функціонування різноманітних соціальних інституцій, серед яких особливе місце посідає освітній заклад як провідна соціальна інституція виховання сучасних дітей. Так, процес цифровізації, на думку F. Pettersson, сприяє загальному розвитку організаційної культури освітнього закладу та формуванню нових практик комунікації, розширенню взаємодії між учнями, батьками, педагогами й керівниками шкіл [4], а цифровізація вимагає більш широкого підходу до досліджень цифрової повсякденної життєдіяльності дітей, розповсюджуючи його на аналіз інтеграції «цифрових технологій в значущі соціальні практики» [5].

Питання визначення особливостей сучасного виховного процесу в умовах цифровізації освіти вимагає уточнення деяких його параметрів. По-перше, з'ясування особливостей сучасного виховного процесу в умовах цифровізації пов'язуємо з метою освіти. Зазначимо, що проблема цілепокладання є однією з найважливіших у педагогічній науці, оскільки тут домінує точка зору, згідно з якою мета освіти завжди стосується особистості: її формування, становлення та функціонування в соціальному середовищі. Важливість технологічного розвитку й необхідність повороту педагогічної практики до людини акцентує постановку проблеми змістовного наповнення загальної виховної мети. Тому в практичній площині «цілеспрямована виховна діяльність у закладах освіти з метою формування розуміння позитивності перспектив технологічного розвитку спрямована на вирішення конкретних виховних завдань технологічно-маркетингового засвоєння й утвердження базових цінностей, наукового світогляду, інтелекту, моралі та естетичних смаків» [2, с. 12]. Напрямами державної політики в галузі виховання стали принципи гуманістичної педагогіки, сформульовані в законах України «Про освіту», «Про повну

загальну середню освіту», у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Концепції виховання дітей і молоді в цифровому просторі. Закладена в них методологія виховання надає пріоритетів всебічному розвитку людини як особистості й найвищої цінності суспільства, акцентуючи на тому, що «виховання в цифровому просторі вимагає раннього формування в дитини психічних новоутворень, необхідних для здорової взаємодії з кіберсередовищем – розуміння різниці між повною базовою реальністю і штучно створеною завдяки людській праці розширеннями – медіареальністю і кіберреальностями (доданою чи віртуальною), за якими стоять цифрові коди і технології» [2, с. 10].

Оскільки людська особистість є основною цінністю, тож її вихованням займаються не тільки відповідні соціальні інститути, а й соціокультурне, духовне, етнічне середовище, а також реальна соціальна дійсність, у якій цифрова реальність стає одним із значущих чинників її виховання та соціалізації. Науковці стверджують, що «слід урахувати ту обставину, згідно з якою виховання в умовах сучасного суспільства певною мірою втрачає свій потенціал. Натомість цифрова форма соціалізації відіграватиме досить дієву особистісно-перетворювальну роль. І цією перспективою не слід нехтувати» [2, с. 10]. І тут важливо брати до уваги принципи виховання школярів в умовах цифрового простору, до яких учені вважають доцільним віднести такі: принцип конфіденційності і безпеки, (полягає в захисті персональних даних, контролі операцій, ...захисті інформації від втручання чи викривлення, а також можливості її контролю збоку батьків); принцип індивідуалізації (передбачає застосування умінь і навичок індивіда в доступі до цифрового простору та отриманні необхідної інформації, вибудовуванні індивідуальної стратегії освіти та виховання); принцип доступності, згідно з яким цифровий простір є відкритим, простим у доступі й використанні, а також постійно оновлюваним; принцип доцільності спрямовує на використання лише необхідних цифрових методик чи технологій для досягнення виховних цілей; принцип розвитку

забезпечує реалізацію моральних особистісних якостей, бажання вдосконалюватися, розвивати творчі здібності...; принцип гнучкості дозволяє використовувати цифровий контент відповідно до індивідуальних, вікових, потреб, інтересів кожної дитини...; принцип інноваційності дає можливість використовувати сучасні інноваційні, зокрема й ...дистанційні форми і методи роботи...; принцип інтегрованості забезпечує вивчення розмаїтих явищ життя на перетині різних наук через залучення відмінних суб'єктів освітнього та виховного процесів [1, с. 6, 7].

По-друге, визначення особливостей сучасного виховного процесу в умовах цифровізації освіти пов'язуємо із сучасними пошуками в змісті освіти. Її простір нині дедалі більше заповнюється імперативом гуманізму й демократизації, визнанням пріоритетними загальнокультурних і національних цінностей та відповідної сукупності соціально значущих якостей особистості. Це зі свого боку акцентує на аксіологічних орієнтирах виховного процесу. Як указано в Концепції НУШ, «виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність)» [3, с. 19]. Звідси постає проблема пошуку, з одного боку, ефективних способів набуття дитиною соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, формування загальнокультурних та національних цінностей, а з іншого – їхнє узгодження із цінностями digital-культури – культури віртуально доповненого світу, який почасти не контролюється дорослими і в якому широко пропагується тематика агресії, насилля й жорстокості.

Як відомо, система цінностей і якостей особистості розвивається через її ставлення до суспільства й держави, до самої себе та інших людей, відображається в її спілкуванні з природою, мистецтвом, у національних

традиціях, сімейному способі життя, у стосунках дітей з дорослими, у спільній діяльності. До цього переліку тепер варто додати цифровий простір. Водночас підкреслимо, що впровадження цифрових технологій та їхнє використання у виховному процесі обов'язково вимагає узгодження з базовими цінностями освіти і виховання, щоб «попри існуючі реальні особисті загрози в подальшій динаміці інформаційно-цифрового світу, Людина все ж таки ...зберегла себе і власні інтелектуально-культурні потенції. Умовою цього є повсюдне утвердження виховних принципів духовності в її етичному розумінні» [2, с. 9].

По-третє, підхід до визначення особливостей сучасного виховного процесу в умовах цифровізації освіти «спонукає до пошуку балансу використання цифрових технологій та суб'єкт-суб'єктної взаємодії з вихованцем» [1, с. 6]. Загальновідомо, що протягом багатьох десятиліть освіта йшла шляхом організації соціального навчіння в спеціально створених умовних формах на основі встановлених державою й суспільством і контрольованих правил, законів, стандартів.

Стає вочевидь зрозумілим, що в період зміни соціально-економічних координат у бік цифровізації, утвердження цифровізації освіти і суспільства середовищем виховання стає не лише реальний, але й віртуальний соціум – у просторі Інтренету, 3D-реальності, за рахунок чого розширюються межі виховного впливу. В умовах сучасної цифровізації освітніх і виховних процесів, швидкої зміни змісту й способів комунікації та зростання інформаційної насиченості середовища життєдіяльності варто зважати на те, що засобами виховання стають практично всі факти життя дитини як у реальному, так і цифровому просторі. Це означає, що перед виховною практикою постає проблема використання всього спектру інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), зміни формату суб'єкт-суб'єктної взаємодії в різних діалогових ситуаціях та розширення професійних функцій педагогів (тьюторство, менторство, супервізія, коучинг). При цьому важливим є прийняття дорослими значущості віртуального простору в розвитку, соціалізації й виховання дітей нового цифрового покоління. За таких реалій

актуалізується проблема пошуку й відбору форм виховної роботи, що відповідають запитам цифрового покоління та зацікавлять сучасних дітей.

Список використаної літератури

1. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник / Журба К. О., Канішевська Л. В., Малиношевський Р. В., Харченко Н. В., Федоренко С. В. Київ, 2022. 124 с.

2. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Кремень В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д. та ін. Вісник НАПН України, 2022, № 4(2). DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Б.в., 2016. 34 с. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna %20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf)

4. Pettersson F. Understanding digitalization and educational change in school by means of activity theory and the levels of learning concept. Education and Information Technologies. 2021. Vol. 26, iss. 1. P. 187–204.

5. Iivari N., Sharma S., Ventä-Olkkonen L. Digital transformation of everyday life – How COVID-19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care? International Journal of Information Management. Vol. 55. 2020.

І.Б. Савельчук, м. Київ

ФОКУС-ГРУПИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОЧІКУВАНЬ МОЛОДІ: ПЕРЕВАГИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У дослідженні соціальних очікувань молоді доцільним є застосування фокус-груп у поєднанні з іншими діагностичними методами й методиками. Отримання інформації дозволяє підкреслити гостроту проблеми соціальних очікувань підлітків і молоді. Метод фокус-груп сприяє виявленню системи перспектив та орієнтацій молоді для побудови їхнього успішного майбутнього.

Ключові слова: підлітки та молодь, соціальні очікування молоді, метод фокус-груп, побудова успішного майбутнього.

Потужним інструментом збору даних для якісного оцінювання соціальних очікувань підлітків і молоді під час проведення моніторингових досліджень є фокус-група. В умовах нової реальності через багатовекторність впливу війни на особистість дорослої та молоді людини, їхнє соціальне оточення та на державу загалом моніторингове дослідження організувати досить складно.

Оцінювання соціальних очікувань молоді залежить від можливості фахівців чітко визначати завдання й дотримуватися їхнього виконання, правильного розроблення діагностичного інструментарію та створення плану.